

Martine Langlie Skrede

## "På hvilken måte kan sosionomen bidra til å forebygge frafall i videregående skole blant elever med psykososiale vansker?"

"How can social workers contribute to prevent dropout among students in upper secondary school with psychosocial difficulties?"

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: Mary Elizabeth Hemler

Mai 2024



Martine Langlie Skrede

**"På hvilken måte kan sosionomen bidra til å forebygge frafall i videregående skole blant elever med psykososiale vansker?"**

"How can social workers contribute to prevent dropout among students in upper secondary school with psychosocial difficulties?"

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid  
Veileder: Mary Elizabeth Hemler  
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet  
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap  
Institutt for sosialt arbeid



Kunnskap for en bedre verden



# Sammendrag

Frafall i videregående skole ses på som et samfunnsproblem, og en reduksjon av frafallet er et prioriteringsområde i dagens politikk. Fullføring av videregående gir både den enkelte og samfunnet som helhet. Den nye opplæringsloven har lovfestet at elever med fravær skal følges opp i skolen. Ungdom tilbringer mye tid på skolen, men forskning viser at ikke alle elever trives. Dette kan føre til fravær og frafall. Det har også kommet frem at elever med innagerende vansker kan oppleve ekstra utfordringer i skolehverdagen. Slike vansker er ofte usynlige, og blir ikke like godt faget opp i skolesystemet da det ikke virker forstyrrende på samme måte som utagerende atferd kan gjøre.

I dag er det flere elever som strever med psykososiale vansker enn før. Denne besvarelsen går i dybden på hvordan sosionomen i skolen kan bidra til å forebygge frafall i videregående skole blant elever med psykososiale vansker. Basert på tidligere forskning presenterer teksten et utvalg av tiltak og arbeidsmåter som kan benyttes i frafallsforebyggende arbeid, med fokus på hvordan sosionomens kunnskap og kompetanse kan være en ressurs inn i dette arbeidet. Arbeid med elevenes sosiale nettverk, nettverkskartlegging og gruppeaktiviteter kan bidra til å styrke elevenes tilhørighet på skolen. Videre kan tverrfaglig samarbeid og samarbeid med hjemmet være viktig i frafallsarbeid. Trygge relasjoner til ansatte på skolen er også sentralt for å forebygge frafall blant elever med innagerende vansker.

Sosionomen har ingen lovfestet rolle i skolen, men innehar kunnskap og ferdigheter som kan styrke og kompensere lærernes kompetanse. Sosionomen kan også fungere som en avlastning der lærerne ikke strekker til. Særlig relevant inn i de nevnte tiltakene er sosionomens helhetlige tilnærming og kjennskap til det øvrige hjelpeapparatet. Ikke minst er sosionomens relasjons- og kommunikasjonskompetanse essensielt for å komme i posisjon til å hjelpe elevene.

## **Abstract**

Dropout in upper secondary school is seen as a societal problem. Reducing dropouts is a priority area in current politics. Completion of upper secondary school benefit both the individual and the rest of the society. In The Education Act, it is enacted that the school must follow up students with school absence. Youths spend a lot of time at school, but research shows that not all students enjoy school. This can lead to absence and dropouts. It has also emerged that students with introverted difficulties can experience additional challenges at school. Such difficulties are often invisible and are not as easily detected in school, as these students do not exhibit disruptive behavior.

Today, there are more students who struggle with psychosocial difficulties than before. This thesis delves into how social workers can contribute to preventing dropouts in upper secondary school among students with psychosocial difficulties. The text presents a selection of measures and working methods that can be used in dropout prevention work, with a focus on how the knowledge and competence of social workers can be a resource in this effort. Work with the students' social network, network mapping and group activities can help to strengthen the students' sense of belonging at school. Furthermore, interdisciplinary cooperation and cooperation with the home can be important in dropout work. A good relationship with school staff and safe adults is essential to prevent dropouts.

Social workers have no statutory role in school but possess knowledge that can strengthen deficiencies in teachers' competence. The social worker can also provide support where the teachers' efforts are insufficient. Particularly relevant in the measures is the social worker's holistic approach and familiarity with other support systems. Not least, the social worker's relationship and communication skills are essential to be able to help the students.

## **Innholdsfortegnelse**

<b>1.0</b>	<b>INNLEDNING</b> .....	<b>5</b>
1.1	Presentasjon og bakgrunn for valg av tema.....	5
1.2	Problemstilling.....	6
1.3	Relevans for sosialt arbeid.....	6
1.4	Definisjon av sentrale begreper.....	7
1.4.1	Frafall.....	7
1.4.2	Psykososiale vansker.....	7
1.5	Avgrensing.....	8
1.6	Oppgavens oppbygning.....	9
<b>2.0</b>	<b>METODE</b> .....	<b>11</b>
2.1	Litterær oppgave og litteratursøk.....	11
2.2	Søkeprosessen.....	11
2.3	Kildekritikk og forskningens relevans.....	12
<b>3.0</b>	<b>LITTERATUR</b> .....	<b>13</b>
3.1	Frafall i skolen og konsekvenser av frafall.....	13
3.2	Årsaker til frafall.....	14
3.2.1	Innagerende vansker i skolen.....	15
3.3	Forebyggende tiltak mot frafall.....	16
3.3.1	Relasjoner og emosjonell støtte.....	17
3.3.2	Helhetssyn og kartlegging.....	17
3.3.3	Foreldresamarbeid og tverrfaglig samarbeid.....	18
3.4	Sosionomens kompetanse og rolle i skolen.....	18
<b>4.0</b>	<b>DISKUSJON</b> .....	<b>21</b>
4.1	Sosionomens rolle i skolen.....	21
4.2	Forebyggende tiltak mot frafall.....	23
4.2.1	Sosiale nettverk og nettverkskartlegging.....	23

4.2.2 Gruppe- og aktivitetstilbud .....	24
4.2.3 Tverrfaglig samarbeid og koordinering .....	26
4.2.4 Skole- hjem samarbeid.....	27
4.2.5 Trygge voksne .....	28
5.0 AVSLUTNING .....	31
6.0 REFERANSELISTE.....	33



# 1.0 INNLEDNING

## 1.1 Presentasjon og bakgrunn for valg av tema

Frafall i videregående skole anses som et stort samfunnsproblem (Karlsson & Krane, 2016). Til tross for en positiv utvikling i andelen som fullfører videregående skole, er det fortsatt om lag 20 prosent som ikke gjennomfører (SSB, 2023). Frafall i videregående får konsekvenser både for det enkelte individ og samfunnet for øvrig. Falch og Nyhus (2011) påpeker at de elevene som faller ut av utdanningsløpet vil få færre muligheter i arbeidslivet. Utviklingen av det vi kan kalle *kunnskapssamfunnet* har ført til økt etterspørsel etter arbeidskraft med høy kompetanse (Falch & Nyhus, 2011). Det fremheves i St.meld.nr. 44 (2008-2009) at: «Behovet for arbeidskraft med bare grunnskoleutdanning er lav og kommer etter alt å dømme til å bli enda lavere i årene framover. At flere fullfører videregående opplæring er derfor viktig, både for den enkelte og samfunnet» (St. Meld.nr. 44 (2008-2009), s.9). På bakgrunn av dette er det viktig å sette inn forebyggende tiltak for å redusere frafallstallene og konsekvensene som følger med, både for å styrke den enkeltes muligheter og fremme et bærekraftig samfunn (Havik, 2023; Hernes, 2010).

Mange elever sliter med å takle skolehverdagen av ulike grunner (Olsen & Holmen, 2018). Særlig barn med psykososiale vansker har ofte utfordringer med å finne seg til rette i skolen. Det gjelder både de stille, innesluttete og de urolige, overaktive barna (Befring & Duesund, 2012). I Meld. St. 6 (2019-2020) bekreftes det at skolegangen for enkelte elever er langt fra tilfredsstillende, og at ulike forhold kan føre til mistriivsel, fravær og frafall. Det fremheves at elever med psykiske vansker og/eller elever som er ensomme kan ha en ekstra vanskelig skolehverdag. For å forebygge frafall er det derfor viktig å legge til rette utover det faglige slik at elevene trives på skolen. I den nye Opplæringslova, som ble kunngjort i juni 2023, fremgår det at alle som arbeider på skolen har plikt til å sikre at elevene har et godt og trygt psykososialt skolemiljø (Opplæringslova, 2023, §12-4). Videre innebærer den nye loven en lovfesting om at skolene skal følge opp elever med fravær (Prop.57 L (2022-2023)). Loven utløser en plikt til å sette inn tiltak der elevens situasjon kan forbedres, og der fraværet er høyt. Dette kan eksempelvis innebære sosialpedagogiske tiltak utenfor klasserommet. Både sosionomer, barnevernspedagoger og vernepleiere har kompetanse til å jobbe med dette, og bør derfor ha en rolle i skolen (Gjertsen et al., 2018).

I løpet av mine tre år på sosionomstudiet har jeg fått en utvidet forståelse av sosionomens fagfelt. Studiet har gitt meg innsikt i de mangfoldige karrieremulighetene som finnes. Jeg har for eksempel oppdaget at sosionomer kan ha en rolle i skolen. Gjennom studieløpet har jeg utviklet en økt interesse for temaet, da jeg har sett viktigheten av trivsel på skolen og de potensielle konsekvensene av å falle utenfor i arbeidslivet og samfunnet generelt. Min interesse for feltet har blitt styrket gjennom erfaringsdeling fra medstudenter i praksis. Videre har jeg latt meg inspirere av det sosialfaglige arbeidet som utføres på Huseby ungdomsskole. Dette har motivert meg til å fordype meg i hvordan jeg som sosionom kan anvende min kunnskap inn i skolen for å forbedre elevenes skolehverdag. På bakgrunn av dette har jeg valgt å skrive om psykososiale utfordringer og frafall i videregående skole.

## **1.2 Problemstilling**

Jeg skal i det følgende ta for meg problemstillingen:

*På hvilken måte kan sosionomen bidra til å forebygge frafall i videregående skole blant elever med psykososiale vansker?*

## **1.3 Relevans for sosialt arbeid**

Psykososiale vansker er komplekst og påvirkes av miljøet rundt ungdommen (Befring & Duesund, 2012). Ungdom tilbringer mye av hverdagen sin på skolen, og skolen er på den måten med på å forme hvert enkelt individ. I sosialt arbeid legges det til grunn at det finnes mange aspekter i menneskers liv som har betydning for deres velferd, og at individ og samfunn påvirker hverandre. Et av sosionomens samfunnsoppdrag er å se helheten i menneskers liv for å bidra til økt livskvalitet gjennom å sikre menneskeverdige levekår (FO, 2023). Ettersom skolehverdagen utgjør en stor del av ungdommers liv, er det viktig at de blir møtt av voksne som har kunnskap om andre aspekter enn det faglige, deriblant deres psykososiale utvikling (Midthassel et al., 2011).

En sosionom skal hjelpe personer med sosiale problemer. Hva som forstås som sosiale problemer varierer med den kulturelle og historiske konteksten, men en kan slå fast at det er problemer som gjelder flere, og som inkluderer både individuelle og samfunnsmessige forhold

(Ellingsen & Levin, 2015). En mulig definisjon på begrepet finner vi hos Rubington og Weinberg (2011), som hevder at «sosiale problemer er en påstått situasjon som bryter med en betydelig gruppe personers verdier og hvor det er enighet om at handling er nødvendig for å endre situasjonen» (sitert i Ellingsen & Levin, 2015, s. 49). Frafall i skolen gjelder mange elever. Det får konsekvenser både for det enkelte individ og for samfunnet som helhet, og det finnes samfunnsmessige forhold som kan virke inn på utfordringene. Slik sett kan frafall i skolen betegnes som et sosialt problem (Ellingsen & Levin, 2015).

## **1.4 Definisjon av sentrale begreper**

### **1.4.1 Frafall**

Frafall kan defineres på flere måter. I Norge er normert tid for fullført videregående tre eller fire år. Noen elever trenger mer tid, gjør om valget sitt eller tar et år fri i løpet (Hernes, 2010). Hernes (2010) finner at mer enn ett års fravær fra opplæringen reduserer sannsynligheten for å fullføre betydelig. Forfatteren hevder at dersom en måler frafall etter fem år ser det ut til at de fleste som fullfører inkluderes i statistikken. Falch og Nyhus (2010) støtter denne definisjonen, og viser i sin forskning at bildet er det samme dersom en definerer frafall som ikke fullført på fire, seks eller 10 år heller enn fem år. Derfor vil frafall i denne besvarelsen referere til elever som ikke har fullført videregående opplæring på fem år. Det innebærer her elever som ikke har oppnådd vitnemål etter fem år, samt elever som avbryter utdanningsløpet før det er fullført.

### **1.4.2 Psykososiale vansker**

Det finnes ulike forståelser for begrepet psykososial. Ifølge Nissen og Skærbæk (2014) innebærer et psykososialt perspektiv en anerkjennelse av den gjensidige påvirkningen mellom individets sosiale og psykologiske aspekter. Videre handler det om at mennesket må ses på med et helhetssyn, med en erkjennelse av at individet formes av sine relasjoner og av omgivelsene rundt seg (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011). Med en slik forståelse av begrepet psykososial, kan en lettere forklare psykososiale vansker.

Nygren (1996) beskriver psykososiale vansker ved å benytte nettopp det sosiale og det psykiske aspektet som to forhold som påvirker hverandre gjensidig, og må derfor forstås i sammenheng. Den psykiske dimensjonen går ut på individets kognitive og emosjonelle kompetanse,

bevissthet, kunnskap og innsikt. Det sosiale omfatter ytre forhold som individets sosiale relasjoner og sosiale kompetanse (Nygren, 1996). Ut fra Nygrens forståelse av begrepet ser en at psykososiale vansker kan vises på ulike måter, men et fellestrekk er at dette er utfordringer som fremtrer som et resultat av samspillet mellom personens psykologiske tilstand og de sosiale forholdene i menneskets omgivelser. Psykososiale vansker involverer et bredt spekter av utfordringer. Det kan eksempelvis omfatte relasjonsvansker, tilpasningsproblemer, utadvendt og innadvendt atferd, hyperaktivitet, impulsstyrte eller engstelige barn, ensomme eller sårbare barn, for å nevne noe (Befring & Duesund, 2012).

## 1.5 Avgrensning

Utagerende atferd er den formen for psykososiale vansker som får mest oppmerksomhet. Det er imidlertid omtrent like mange elever med innagerende vansker, de er bare ikke like synlig. Selv om innagerende atferd ikke nødvendigvis er et problem for menneskene rundt, kan det være svært problematisk for personen selv (Lund, 2004). Jeg vil i det følgende ha fokus på innagerende atferd når jeg snakker om psykososiale vansker. Olsen og Holmen (2018) påpeker at psykiske utfordringer som angst og depresjon ofte kommer som et resultat av ensomhet og sosial isolasjon. Dette gjenspeiler Nygrens beskrivelse av psykososiale vansker, hvor de sosiale og psykiske aspektene påvirker hverandre. Utagerende og innagerende vansker gir ulike uttrykk og kan kreve ulike tilnæringsmåter. Derfor kan det være problematisk å drøfte tiltak for begge former for psykososiale vansker som ett. Avgrensningen gjøres på bakgrunn av den manglende oppmerksomheten på slike vansker.

Videre har jeg avgrenset oppgaven til å omhandle elever i videregående skole, da fravær i videregående skole er noe som har fått økt oppmerksomhet. Det er innført fraværsgrenser i videregående opplæring som følge av at elever ikke gjennomfører og at flere faller fra (SSB, 2018). Det vil gjelde ungdom fra 15-21 år, da jeg har definert frafall som ikke fullført etter fem år.

I skolen er det uklare forventninger om hvilken rolle sosionomer skal ha (Gjertsen et al., 2018). Jeg har derfor avgrenset oppgaven min til å omhandle hvordan spesifikt sosionomer kan jobbe i skolen, slik at jeg kan tydeliggjøre hva de kan bidra med. Denne avgrensningen gjøres også på bakgrunn av temaets og problemstillingens relevans for faget.

## 1.6 Oppgavens oppbygning

Videre i oppgaven presenteres metoden som er benyttet for denne besvarelsen. Jeg starter med å presentere metoden, for så å redegjøre for søkeprosessen og hvordan litteraturen er utvalgt. Dette kapitlet inneholder også en redegjørelse av forskningens relevans samt kildekritikk. Deretter skal jeg, i kapittel 3, presentere hva den utvalgte forskningen sier om oppgavens tema. Her går jeg mer i dybden på begrepene som er definert over. Jeg presenterer først hva forskningen sier om konsekvenser av frafall og årsaker til dette. Ut fra dette beskriver jeg ulike tiltak og arbeidsmåter som litteraturen fremstiller. Til slutt i dette kapitlet ser jeg på hvilken rolle sosionomen har i skolen i dag. I kapittel 4 blir funnene fra kapittel 3 drøftet opp mot problemstillingen. I dette kapitlet drøfter jeg hvordan sosionomen kan bidra i de ulike tiltakene for å forebygge frafall blant elever i videregående skole med psykososiale vansker. Avslutningsvis besvares problemstillingen ved å oppsummere hovedfunnene i drøftingen.



## 2.0 METODE

En metode er et redskap vi bruker for å undersøke noe. Vi bruker metoden til å samle inn data slik at vi får den informasjonen vi trenger, og velger den metoden som best kan hjelpe oss å belyse problemstillingen (Dalland, 2020). Denne besvarelsen er en litterær oppgave, og jeg har brukt litteratursøk som metode for å besvare min problemstilling.

### 2.1 Litterær oppgave og litteratursøk

I en litterær oppgave henter en inn allerede eksisterende teori, forskning og fagkunnskap som finnes om fenomenet, og benytter dette som grunnlag for datainnsamling. Jeg har hentet inn data gjennom litteratursøk (Dalland, 2020). Litteratursøk går ut på å finne frem til den litteraturen som best belyser den valgte problemstillingen. Det sentrale elementet i en slik type datainnsamling er kildekritikk. Kildekritikk innebærer å vurdere og karakterisere litteraturen som er hentet gjennom å se på kildenes relevans, pålitelighet og troverdighet (Dalland, 2020). Ved å bruke litteratursøk har jeg funnet fram til relevant litteratur som jeg har benyttet for å drøfte min problemstilling. I det følgende skal jeg beskrive søkeprosessen, samt presentere min vurdering av forskningens relevans og kildekritikk.

### 2.2 Søkeprosessen

I søkeprosessen har jeg benyttet databasene Oria, Idunn og Google Scholar for å finne frem til relevant litteratur. Jeg har brukt søkeord som «ungdom», «skole», «videregående», «adolecent», «dropout», «fracfall», «psykososial», «psykiske vansker», «sosiale vansker», «sosialarbeid», «social work», «reduere» og «forebygge». Noen søk ble avgrenset til norsk for å finne forskning innen den norske konteksten. Andre ganger har jeg fått treff både på norsk og engelsk. Jeg har begrenset noen søk til å kun inneholde artikler publisert i fagfelleverderte tidsskrift for å finne relevant forskning, mens andre ganger avgrenset jeg til bøker for å finne mer grunnleggende teori. Der det ble mange treff på et søk forsøkte jeg å endre på ordvalg og sammensetninger for å rette treffene mer presist inn mot tema. Jeg så i første omgang på overskrifter og hvilken type litteratur som kom opp. Dersom jeg fant det relevant, leste jeg sammendrag og innledning for å skille ut hvilke kilder jeg skulle gå dypere inn i. Videre har jeg funnet nyere publisert forskning ved å avgrense søket til de seneste fem og 10 årene. I tillegg til litteratursøk har jeg brukt pensumlistene jeg har hatt opp gjennom studiet. Videre tok jeg i

bruk snøballmetoden, som innebærer å bruke referanselistene i relevante bøker og artikler til å finne aktuell litteratur (Dalland, 2020). Jeg har også fått tips fra medstudenter. Disse søkte jeg opp i databasene i etterkant.

## **2.3 Kildekritikk og forskningens relevans**

I litteratursøket har jeg brukt ulike avgrensninger for ulike typer litteratur. For å tilegne meg grunnleggende teori og definisjoner knyttet til tema, søkte jeg i hovedsak etter bøker uten avgrensninger i tid. Dette har jeg gjort for å hente mer omfattende stoff om sentrale begreper og bruke dette i en redegjørelse. Å inkludere bøker som en del av litteraturen gjør at både jeg og leser får en bedre forståelse av tema som grunnlag før besvarelsen går dypere inn og på hva forskningen sier om emnet. På den andre siden presenterer ikke bøkene nødvendigvis den nyeste og mest oppdaterte forskningen. Derfor har jeg også søkt etter fagfelleverderte artikler og forskningsrapporter som sier noe om dagens status på feltet, og i noen søk begrenset tidsperioden. Dette gjorde jeg for å sikre et mer nøyaktig og riktig bilde av feltet i dagens kontekst. Det vil gi en drøfting basert på et mer riktig og oppdatert kunnskapsgrunnlag.

Jeg har valgt å basere oppgaven i hovedsak på norsk forskning. Dette på bakgrunn av relevansen for den valgte problemstillingen. Jeg anser det mer hensiktsmessig å se på norske eksempler og bruke norsk forskning. Det kan gi et dypere og mer direkte innblikk i lokale utfordringer og faktorer som påvirker elever i det norske utdanningssystemet. Videre vil en kunne indentifisere passende tiltak for å forebygge frafall ved å se på den valgte konteksten. På den andre siden risikerer jeg å utelate argumenter og refleksjoner som kunne vært relevante for den norske konteksten. Jeg har likevel funnet forskning som peker på flere sider ved fenomenet, og vil derfor kunne drøfte problemstillingen med den litteraturen som er valgt ut.

Besvarelsen baserer seg på vitenskapelige artikler og forskningsrapporter samt eldre og nyere fagbøker. I litteratursøkingen har jeg vært opptatt av å undersøke om de vitenskapelige artiklene er fagfelleverderte. I noen tilfeller var dette tydelig i søkemotoren. Der hvor det ikke sto oppført sjekket jeg tidsskriftet artikkelen var utgitt i, samt om artikkelen var bygd opp på en vitenskapelig måte. Videre har jeg sett på litteraturens objektivitet ved å undersøke om forfatteren viser til flere sider i argumentasjonen, samt om forfatteren har tatt hensyn til eventuelle begrensninger i forskningen. På denne måten anser jeg litteraturen som pålitelig og relevant for min oppgave.



## 3.0 LITTERATUR

I det følgende presenteres hva den utvalgte litteraturen sier om frafall i videregående skole og psykososiale vansker, som et grunnlag for videre drøfting av problemstillingen «på hvilken måte kan sosionomen bidra til å forebygge frafall i videregående skole blant elever med psykososiale vansker?».

### 3.1 Frafall i skolen og konsekvenser av frafall

Hernes (2010) hevder at frafall ikke er et nytt problem, og finner at andelen som ikke fullfører har vært relativt stabil siden 1994. Forfatteren påpeker likevel at frafallet er for stort, og at konsekvensene trolig har blitt mer alvorlig. Som jeg viser til i begrepsavklaringen, viser Hernes (2010) at sannsynligheten for å fullføre videregående opplæring reduseres kraftig dersom eleven er fraværende i mer enn ett år.

Karlsson og Krane (2016) finner at tre av ti ungdommer ikke fullfører videregående skole innen en periode på fem år. En reduksjon av frafall fra videregående opplæring er derfor et prioritert område i dagens utdanningspolitikk (Karlsson & Krane, 2016). Regjeringen har satt et mål om at 90 prosent av elever i videregående skole innen 2030 skal fullføre og bestå. Et delmål er at 5000 flere skal fullføre den videregående opplæringen hvert år innen 2025 (Meld. St.6 (2019-2020)). Funn fra Ungdata - undersøkelsen viser at de fleste trives på skolen. Det er imidlertid åtte til ni prosent av elever på nasjonal basis som uttrykker at de ikke trives på skolen, og andelen som ofte gruer seg til å dra på skolen har økt noe (Bakken, 2019). I perioden 2016-2022 var det 81 prosent som fullførte videregående i løpet av fem år (SSB, 2023). Det vil si at om lag én av fem elever dropper ut eller fullfører ikke med nok karaktergrunnlag. For å understreke betydningen av å forebygge frafall kan det være hensiktsmessig å se på hvilke konsekvenser problematikken har.

Falch et al. (2010) og Langøy et al. (2016) finner i sine studier at ungdom som ikke fullfører videregående skole har større risiko for å bli avhengig av økonomiske stønadsordninger, som sosialhjelp og uførestønad. Årlige trygde- og stønadsutgifter er forventet å øke med 12 600 kroner for hver person som ikke fullfører videregående skole. Utover å bedre arbeidsmarkedstilknytningen for mange, kan fullført videregående skole føre til at samfunnet

som helhet tjener på det. Forebygging av frafall kan slik sett være til fordel for den enkelte og samtidig bidra til å minske inntektsforskjellene i samfunnet. På denne måten ser det ut til at redusert frafall har potensiale til å bidra til økt velferd (Falch et al., 2010).

Bauger et al. (2009) påpeker i likhet med forfatterne over at elever med stort ugyldig fravær har økt risiko for økonomiske problemer, men legger til at det også kan gi både sosiale og psykiske konsekvenser (referert i Kvarme, 2017b). Kortsiktige konsekvenser kan være alvorlig stress, sosial isolasjon, dårlig selvtillit, svakere skoleprestasjoner, og forverring av problemet dersom tiltak uteblir. Langsiktige følger kan innebære økt risiko for selvmord, rus, vold, ulykker og «drop out» fra videregående skole (Holden & Sällman, 2010, referert i Kvarme, 2017b).

Fravær i skolen er et problem i mange land, og kommer av ulike årsaker (Havik & Ingul, 2021). Hernes (2010) støtter dette, og påpeker at frafall ikke er *ett* problem, da det har mange årsaker og ulike virkninger. I det følgende presenteres hva utvalgt forskning sier om årsaker til frafall i videregående skole.

### **3.2 Årsaker til frafall**

For å si noe om hvordan sosionomen kan jobbe for å forebygge frafall, er det nødvendig å vite noe om hva som ligger til grunn for problematikken. Denne besvarelsen fokuserer på årsaker til frafall som har sammenheng med psykososiale vansker. Det er relevant å understreke at det finnes flere mulige årsaker til frafall enn de som presenteres her.

Karakterer er en faktor som går igjen i mye av forskningslitteraturen når det kommer til fravær og frafall. Hernes (2010) hevder at en viktig årsak til frafall er ikke bestått karakter i ett eller flere fag. Falch og Nyhus (2011) påpeker også at karakternivået er en viktig faktor som påvirker sannsynligheten for fullføring. Dæhlen (2018) støtter påstandene, og finner i sin studie at mangel på fullføring er knyttet til et generelt lavt karaktersnitt. Forfatteren hevder imidlertid at gode karakterer ikke nødvendigvis sikrer fullføring, og at dette er grunnlag for å også rette oppmerksomheten mot andre forklaringer.

En kan skille mellom fravær som skyldes skulk, og fravær som skyldes skolevegring. Havik og Ingul (2021) påpeker at det kan være nødvendig å benytte en smal definisjon av begrepet skolevegring for å kunne gjøre riktige vurderinger for å sette inn de rette tiltakene. En slik

definisjon ekskluderer faktorer knyttet til elevens manglende motivasjon og engasjement for å være på skolen. Dette kan heller defineres som skulk (Havik & Ingul, 2021). Skolevegring kan være vanskelig å definere da det ikke kan anses som en diagnose i seg selv, men heller som et symptom. Det handler om at eleven har et ønske om å være på skolen, men strever med å takle skolehverdagen. Det kan innebære at eleven ikke møter opp på skolen, eller drar fra skolen i løpet av dagen på grunn av et ubehag, hvor atferdens funksjon er å unngå negative opplevelser (Olsen & Holmen, 2018).

I sitt arbeid fokuserer Olsen og Holmen (2018) på ungdom som risikerer å falle ut fra videregående skole på grunn av dårlig psykisk helse. De skriver om elever som ikke føler seg inkludert i skolehverdagen, og som sier at de går med en konstant følelse av ensomhet. Mangel på sosiale relasjoner får stor innvirkning på elevenes hverdag, og forventningene om at disse elevene skal tilpasse seg skolens krav kan bli utfordrende for dem (Olsen & Holmen, 2018). Sosiale ferdigheter utvikles i samspill med andre, og høyt skolefravær kan føre til mangel på eller senere utvikling av sosiale ferdigheter. Særlig elever med sosial angst og emosjonell sårbarhet har høyere risiko for å utvikle vansker med sosiale relasjoner og tilhørighet. Mangel på sosiale relasjoner er en faktor til opplevelsen av ensomhet (Havik, 2023). Ensomhet kan slik sett betraktes som en form for psykososiale vansker, ettersom det involverer både en psykologisk følelse samtidig som det kan være et resultat av manglende sosiale relasjoner. Ensomhet kan være en årsak til fravær og frafall i videregående skole (Tvedt & Bru, 2023).

### **3.2.1 Innagerende vansker i skolen**

Flere studier påpeker at elever med psykiske vansker og/eller som er ensomme kan ha en ekstra vanskelig skoledag (Gjertsen et al., 2018; Karlsson & Krane, 2016; Meld.St. 6 (2019-2020)). Elever med innagerende vansker har en tilbaketrukket og introvert atferdsstil. De har en tendens til å vende tanker og følelser innover. Innagerende vansker kan komme til uttrykk på flere måter, for eksempel ved at eleven fremstår som svært stille, beskjeden, selvsentrert, sosialt hjelpeløs, isolert, overkontrollert og/eller engstelig (Befring & Uthus, 2019). Innagerende vansker blir ofte oversett i skolen da de ikke oppleves å gi negative konsekvenser for undervisningen og andre elever, sett i forhold til elever med utagerende atferd (Bowers, 2005, referert i Bru, 2011). Befring og Uthus (2019) bekrefter dette, og ser at det i skolen ofte gis størst oppmerksomhet til det som oppleves undervisningsforstyrrende. Å bli oversett kan hindre utviklingen av elevens

sosiale kompetanse. Sosial kompetanse er avgjørende både for å mestre skolehverdagen og livet ellers (Kvarme, 2017a).

Merrel (2008) deler innagerende vansker i fire hovedtyper: depresjon, angst, psykosomatiske problemer og sosial tilbaketrekking (referert i Bru, 2011). Depresjon kjennetegnes av en gjennomgripende tristhet og negative forventninger for framtida, og er en risikofaktor for reduserte skoleprestasjoner. Angst er en reaksjon på truende hendelser, og blir problematisk når reaksjonen er knyttet til omstendigheter som objektivt sett ikke innebærer stor grad av fare. Skolevegning er en form for angstrelatert unngåelsesatferd. Her kan frafall bli en langsiktig konsekvens av den innagerende atferden (Bru, 2011). Angst og depresjon kan føre med seg psykosomatiske plager. Det er kroppslige reaksjoner som uro, spente muskler, hodepine, vondt i magen eller lite energi. Plagene kan gjøre det vanskelig å konsentrere seg og kan dermed føre til fravær. Tilbakeholdenhet og sosial passivitet i interaksjon med andre elever og lærere kan komme som en følge av emosjonelle vansker som angst og depresjon (Bru, 2011).

Å være stille og tilbaketrukket trenger ikke å være et problem, men det kan påvirke trivsel på skolen samt prestasjoner og karakterer særlig i muntlige fag (Kvarme, 2017a). Aune og Stiles (2009) finner i sin forskning at tilbaketrukkethet og sjenanse kan gi økt risiko for sosial angst, rusproblematikk og frafall i skolen (referert i Kvarme, 2017a). Bru (2011) uttrykker noe av det samme, og peker på at innagerende problemer kan hemme læringen, og at det i noen tilfeller får betydelige konsekvenser for skoleprestasjoner.

### **3.3 Forebyggende tiltak mot frafall**

Forebygging innebærer å forhindre en uheldig utvikling, og beskytte mot forhold som kan medføre, vedlikeholde og forverre problemutvikling (Befring, 2012). I denne sammenhengen handler forebygging om å sette inn tiltak tidlig når utfordringene oppdages, for å unngå at elevene faller fra. Det er testet flere tiltak for å forebygge frafall i videregående skole. Det er vanskelig å si hvilke tiltak som har fungert best, da det finnes få studier som har evaluert tiltakene på en systematisk måte. I tillegg flyter enkelte tiltak over i hverandre. Store regionale og lokale forskjeller i landet gjør også at dette blir utfordrende (Olsen & Holmen, 2018). Det finnes imidlertid forskning på ulike tiltak som har vært gjennomført, og som har vist seg å ha effekt.

### **3.3.1 Relasjoner og emosjonell støtte**

Olsen og Holmen (2018) finner gjennom sitt arbeid med sårbar ungdom på videregående skole viktigheten av relasjonsarbeid og trygge rammer for å komme i posisjon til å hjelpe elevene. Forfatterne påpeker at skoler må jobbe mer med de sosiale relasjonene mellom elever og mellom elever og lærere. Lund (2004) legger også vekt på relasjonens betydning, og uttrykker at hun først så betydningen av relasjonen mellom henne og den enkelte elev da hun begynte å jobbe med «de usynlige» elevene på skolen. Tvedt og Bru (2023) finner i sin studie at god emosjonell støtte fra lærere i videregående skole bidrar til å øke sannsynligheten for å fullføre.. Karlsson og Krane (2016) understreker viktigheten av å iverksette tiltak for å fremme positive relasjoner, og hevder at dette både kan forebygge og forhindre frafall i videregående skole.

Olsen og Holmen (2018) fremhever også at et godt psykososialt læringsmiljø er en forutsetning for at flest mulig skal fullføre videregående opplæring. Eriksen og Lyng (2015) uttrykker at utfordringene i det psykososiale miljøet i skolen har endret seg fra utagerende til innagerende, og dette omfatter blant annet elevenes psykiske og sosio-emosjonelle vansker. Utfordringene er mer skjulte (Eriksen & Lyng, 2015). Organisering av sosiale aktiviteter både i og utenfor skoletid er tiltak som blir brukt for å styrke elevenes psykososiale miljø (Borg & Lyng, 2019; Eriksen & Lyng, 2015).

### **3.3.2 Helhetssyn og kartlegging**

Årsakene til innadventd atferd er ofte komplekse. Dette gjør at en årsak-virkning-tenkning ikke er tilstrekkelig (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011). Nordahl (2005) viser til betydningen av multisentrerte tiltak, som i denne sammenhengen handler om å legge til grunn en helhetstenkning i arbeidet (referert i Gustavsson & Tømmerbakken, 2011). Å arbeide med et helhetssyn handler om å se på ulike forhold som virker inn på situasjonen, gjennom å se på hvordan individ og samfunn påvirker hverandre (Berg et al., 2015). Olsen og Holmen (2018) uttrykker at årsaker til fravær ofte blir knyttet til psykiske helse, og at andre mulige forklaringer ikke løftes opp. Videre fremhever forfatterne at det ofte er vanskelig å vite hvor en skal sette inn tiltak grunnet manglende kunnskaper og erfaring rundt dette. Derfor er det nødvendig med en grundig kartlegging rundt elevens liv og faktorer i omgivelsene som kan virke inn (Olsen & Holmen, 2018).

### **3.3.3 Foreldresamarbeid og tverrfaglig samarbeid**

For mange elever, særlig med innagerende atferd, kan det å komme seg hjemmefra til skolen være en utfordring. Når skolefraværet varer over lang tid, øker også kompleksiteten (Havik, 2023). Carrol (1986) forklarte det på denne måten: «Skolefravær handler ikke bare om den som er fraværende, men det har også med hjemmet å gjøre, med skolen, med hjemmets og skolens nabolag, og med samfunnet» (referert i Havik, 2023, s. 6). Forebygging av skolefravær fordrer dermed gode samarbeid mellom skole, hjem og andre instanser rundt barnet. Her er en anerkjennende kommunikasjon sentralt for å lykkes (Havik, 2023). Særlig for elever som vegrer seg for å dra på skolen, kan en god kontakt mellom skole og hjem gjøre det lettere for foreldre å kontakte skolen dersom de strever med å få ungdommen sin av gårde. Skolen bør videre informere og holde hjemmet oppdatert på hvordan fraværet utvikler seg (Havik, 2023).

Flere forfattere påpeker viktigheten av samarbeid, både mellom skole-hjem og fagfolk (Eriksen & Lyng, 2015; Havik & Ingul, 2021; Gjertsen et al., 2018; Gustavsson & Tømmerbakken, 2011). Sårbare og utsatte elever kan ha behov for hjelp, støtte og/eller behandling fra andre faggrupper og instanser. Det kan eksempelvis være pedagogisk-psykologisk tjeneste, skolehelsetjeneste, fastlege, spesialisthelsetjeneste eller barneverntjeneste. Ulike fagfolk kan bistå med utredning, videre henvisning, praktisk hjelp, behandling, råd og veiledning. Skal skolen samarbeide med ulike andre instanser, må samarbeidet koordineres, slik at alle jobber mot felles mål (Havik, 2023). Karlsson og Krane (2016) peker på betydningen av sosial støtte i form av tett oppfølging av elever som står i fare for å falle fra. Forfatterne finner i studier på internasjonal basis at oppmøtekoordinator er et tiltak som går igjen. En oppmøtekoordinator skal sikre at alle som samarbeider rundt eleven skal inngå i et reelt partnerskap. Målsettingen er å utvikle samarbeidsrelasjoner som oppleves styrkende og sosialt beskyttende, samt faglig utviklende for eleven. Det kan eksempelvis være samarbeidsrelasjoner mellom PPT, psykolog, miljøarbeider, lærer og foreldre (Karlsson & Krane, 2016).

### **3.4 Sosionomens kompetanse og rolle i skolen**

Det jobber sosionomer i flere skoler (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011). En sosionom skal jobbe for at mennesker får en bedre livssituasjon. Dette krever relasjonskompetanse (Berg et al., 2015). Relasjons- og kommunikasjonskompetanse er en stor del av sosionomens kunnskapsgrunnlag. Relasjonskompetanse handler om å forstå og samhandle med dem vi møter

i arbeidet. Det gjør oss i stand til å både etablere, men også vedlikeholde relasjonen (Røkenes & Hanssen, 2012, referert i Levin & Ellingsen, 2015). En sosionom har videre kompetanse til å håndtere etiske problemstillinger, og kan forholde seg til individ, familie og samfunn. Sosionomer har også kompetanse om psykososiale teorier og gruppeprosesser (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011). Gjertsen et al. (2018) trekker også frem helhetssynet som spesielt for sosionomens kompetanse.

I samarbeid med andre instanser har sosionomen ofte en koordinerende rolle (Berg et al., 2015). Gjertsen et al. (2018) finner i sin studie at det ofte er sosionomen som holder kontakten med eksterne aktører om skolen samarbeider med, i tillegg til å ha kontakten mellom skole og hjem. Sosionomen har bred kunnskap om det kommunale hjelpeapparatet, og kjenner til andre etater som kan være relevant å samarbeide med (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011).

Forskning viser at sosionomer har svært varierte roller og status i skolen (Gjertsen et al., 2018).. Gjertsen et al. (2018) fremhever at årsaken til dette kan være at sosionomer og andre sosialfaglige profesjoner ikke har noen lovbestemte roller eller retningslinjer, slik lærere har i skolen. Gustavsson og Tømmerbakken (2011) bekrefter at det stor forskjell på sosionomens rolle i ulike skoler, og fremhever at det å ansette sosialfaglige yrkesgrupper i skolen burde lovfestes. Forfatterne skriver at det er behov for flere yrkesgruppers kompetanse og ressurser i skolen for å nå målet om en inkluderende skole, da de erfarer at flere elever trenger både pedagogisk og sosial- og helsefaglig veiledning.





## 4.0 DISKUSJON

I dette kapittelet skal jeg basert på litteraturen som er presentert drøfte hvordan en sosionom kan bidra til å forebygge frafall i videregående skole blant elever med psykososiale vansker. Jeg vil starte med å diskutere hvordan en manglende lovfesting av sosionomers rolle i skolen kan påvirke deres arbeid, samt hvordan sosionomen kan være en ressurs for å redusere frafall og konsekvenser av frafall. På bakgrunn av dette presenterer jeg deretter ulike tiltak i frafallsforebyggende arbeid, og drøfter hvordan sosionomen kan bidra inn i disse tiltakene.

### 4.1 Sosionomens rolle i skolen

Det at sosionomer ikke har en lovfestet rolle i skolen kan skape uklare forventninger til dem i skolen som system (Gjertsen et al., 2018). På den ene siden kan mangel på tydelige retningslinjer føre til usikkerhet rundt hva sosionomens ansvar og arbeidsoppgaver er. Det er også tenkelig at manglende rettslig forankring kan føre til autoritetsforskjeller mellom sosionomer og andre ansatte på skolen. Dette kan potensielt resultere i konflikter eller uenigheter dersom makten misbrukes. Eksempelvis kan dette manifestere seg ved at sosionomen kun blir tildelt oppgaver som læreren helst vil unngå. Gjertsen et al. (2018) finner i tråd med mitt argument at mange sosionomer, vernepleiere og barnevernsarbeidere opplever å være «underdog» i skolesystemet. Selv om det er mange likhetstrekk mellom arbeidet til disse profesjonene og arbeidet som lærerne utfører, opplever informantene å ikke være likeverdige på skolearenaen (Gjertsen et al., 2018). Dette kunne antakelig vært annerledes dersom de sosialfaglige profesjonene hadde en mer definert rolle i skolen. En annen tenkelig konsekvens av sosionomens status i skolen er at det sosialfaglige tilbudet kan bli svært varierende mellom ulike skoler, ettersom det ikke finnes overordnede retningslinjer som styrer dette arbeidet i skolen.

På den andre siden kan det tenkes at sosionomen uten dette rammeverket har større fleksibilitet til å tilpasse arbeidsoppgavene sine ut fra hva som er skolens og den enkeltes behov til enhver tid. Sosionomen kan eksempelvis tilby individuelle samtaler og rådgivning til elever med innagerende vansker og/eller med høyt fravær, eller opprette samtale- eller aktivitetstilbud til

en gruppe elever alt ettersom hva som er behovet. Flexibiliteten kan gjøre det lettere å identifisere utfordringene som ligger til grunn, for eksempel gjennom å observere elevene samt tilbringe tid med dem utenfor klasserommet. En kan da tilpasse tiltakene på en slik måte at det kan virke forebyggende. I Gjertsen et al. (2018, s. 73) sin studie uttrykker en sosialfaglig ansatt at: «Du har en veldig uforutsigbar jobb ved å gjøre skoledagen forutsigbar for mange». Informanten eksemplifiserer dette videre med å vise til arbeidsoppgaver som å legge til rette for undervisning i samarbeid med lærere, samarbeid med foreldre og andre instanser, ulike møter, elevkvelder og skriving av individuelle planer. En annen informant forklarer at de jobber med ulike ting på ulike trinn (Gjertsen et al., 2018), noe som viser at sosionomens rolle kan variere ut fra hvilke behov som ligger til grunn. Informantenes uttalelser støtter opp mot mine tanker om at sosionomens udefinerte rolle også kan ha positive virkninger i arbeidet med å forebygge frafall.

Personalet på skolen møter i dag flere elever med sosiale og emosjonelle vansker enn tidligere (Borg & Lyng, 2019). Flere studier finner en kobling mellom psykososiale vansker og frafall (Ingul & Nordhal, 2013, referert i Kvarme, 2017b; Tvedt & Bru, 2023). Det bør dermed rettes økt oppmerksomhet mot disse elevene, slik at de kan få bedre muligheter til å fullføre videregående opplæring og unngå konsekvensene av frafall. Med tanke på økte krav til arbeidskraft med høy kompetanse, har det trolig blitt vanskeligere å skaffe seg arbeid med fast inntekt dersom en ikke har fullført videregående opplæring. Langøy et al. (2016) hevder at unge med psykososiale vansker antas å være særlig sårbare for høyt trygdemottak, og finner at nesten halvparten av unge med psykososiale vansker mottar trygd i slutten av tjueårene. Det kan tenkes at frafall kan være en årsak til økonomisk avhengighet blant disse unge menneskene. Derfor ser jeg det svært viktig at skolen jobber for å forebygge frafall blant elever med psykososiale vansker.

I skolen skal lærere håndtere både sosiale og faglige oppgaver. Dette arbeidet skjer i hovedsak i klassekontekst (Gjertsen et al., 2018). Basert på sitt kunnskapsgrunnlag kan imidlertid også sosionomer utøve en rekke av disse oppgavene, på lik linje med lærerne. Videre kan de være en verdifull ressurs der lærerens kompetanse ikke strekker til (Gjertsen et al., 2018). En lærer i studien til Borg og Lyng (2019) uttrykker at dersom lærerne skulle tatt på seg arbeidet med sårbare elever i tillegg til det rent faglige, hadde de ikke kunne tenkt på fag i det hele tatt. Informanten sier at det da kun hadde blitt sosialt arbeid. Funnene tyder på at sosionomen innehar kunnskap som kan kompensere og styrke mangler i lærernes kompetanse, samtidig som

en kan være en avlastning for lærerne. Dette viser viktigheten av å ha sosionomer i skolen, både fordi de har relevant kompetanse, og fordi omfanget av elever som trenger hjelp utenfor det faglige er så stort at lærerne ikke har kapasitet til å ta seg av begge deler. Det kan tenkes at elevenes utfordringer ikke ville blitt oppdaget tidlig nok dersom lærerne alene skulle hatt dette ansvaret. Elever med psykososiale vansker kan oppleve skolen eller enkelte situasjoner på skolen som ubehagelige og utrygge, noe som kan bidra til høyt fravær, og på lang sikt kunne føre til frafall. På bakgrunn av dette kan sosionomen spille en viktig rolle i å støtte elevene til å fullføre løpet, og dermed unngå konsekvensene av frafall.

## **4.2 Forebyggende tiltak mot frafall**

I det følgende diskuterer jeg hvordan sosionomen, med sin kompetanse og rolle i skolen, kan bidra inn i ulike tiltak. Jeg skal komme inn på tiltak som kartlegging av elevenes sosiale nettverk og gruppetilbud, tverrfaglig samarbeid og samarbeid med hjemmet, samt relasjoner til trygge voksne.

### **4.2.1 Sosiale nettverk og nettverkskartlegging**

Som tidligere nevnt, fremhever Olsen og Holmen (2018) det relasjonelle møtet mellom elevene som en viktig faktor i arbeidet med elever som er i risiko for å falle fra. Forfatterne finner imidlertid at dette er noe som i større grad blir fokusert på i lavere trinn enn i videregående. Med tanke på frafallstallene som er presentert i kapittel 3.1, ser det ut til at dette også bør være et større fokus i videregående skole. En studie av Ingul og Nordhal (2013) viser at elever med angst er mer disponert for fravær, og forfatterne formidler at dårlig skolemiljø og få venner var årsaken til angst (referert i Kvarme, 2017b). Tvedt & Bru (2023) peker på at andelen som faller fra er høyere blant elever som er ensomme. Forfatterne finner at 75 prosent av elevene som følte seg ensomme fullførte løpet, sammenlignet med 85 prosent blant elever som ikke følte seg ensomme. Olsen og Holmen (2018) beskriver en situasjon hvor en ungdom slet med å møte opp på skolen på grunn av manglende nettverk og ingen å lene seg på. Dette medførte at eleven aldri fullførte videregående opplæring (Olsen & Holmen, 2018). Forskningen styrker argumentet om at sosiale nettverk og gode relasjoner til medelever kan bidra til å forebygge frafall i skolen.

En kartlegging av elevens sosiale relasjoner kan være en måte å få oversikt over elevens situasjon, og deretter sette inn tiltak som kan styrke det sosiale nettverket. Det er rimelig å anta

at en helhetlig tilnærming må legges til grunn for å kunne gjennomføre en grundig kartlegging som gir god oversikt over elevens nettverk. Sosionomen har evne til å se hele mennesket og har fokus på alle områdene i livet (Gjertsen et al., 2018). Et slikt perspektiv kan være nyttig inn i kartleggingen.

En kartleggingsmetode som er brukt i sosialt arbeid er nettverkskartlegging. Målet med nettverkskartlegging er å få oversikt over hvem personen har kontakt med, kvaliteten av relasjonene og hvordan det samsvarer med personens situasjon og behov (Fyrand, 2016). En slik kartlegging kan være særlig relevant for innagerende elever, da de ofte strever med sosiale relasjoner (Havik, 2023). Gjennom en nettverkskartlegging kan en undersøke sammenhengen mellom elevens nettverk og det aktuelle problemet, finne ressurser som kan være støttende i situasjonen og skape grunnlag for å sette inn tiltak. I tillegg vil en oversikt over elevens nettverk gjøre det lettere for sosionomen å forstå elevens situasjon (Fyrand, 2016). Med utgangspunkt i sin kunnskap kan sosionomen gjennomføre en nettverkskartlegging, og slik bidra inn i arbeidet med å styrke elevens sosiale nettverk. Sosionomen kan identifisere faktorer som ligger til grunn, og videre sette inn tilpassede tiltak for å forebygge at situasjonen skal utvikle seg og føre til frafall. Olsen og Holmen (2018) tror, i tråd med mitt argument, at ved å tenke nettverksorientert blir arbeidet med frafall mer målrettet, og sannsynligheten for å få ungdommen tilbake på skolen øker.

#### **4.2.2 Gruppe- og aktivitetstilbud**

Basert på en nettverkskartlegging kan en komme frem til relevante tiltak. Eksempelvis kan ulike aktivitets- og gruppetilbud være med på å styrke elevenes sosiale nettverk, og slik forebygge frafall. Flere skoler tilbyr aktiviteter i friminutt og utenfor skoletid for å skape tilhørighet, inkludering og gode relasjoner mellom elevene (Eriksen & Lyng, 2015). Langøy et al. (2016) finner i sin studie at kontakt med og støtte fra jevnaldrende har vist seg å være en betydelig faktor for å forebygge frafall i videregående skole.

Tilbud for alle elever kan bidra til inkludering og motvirke at noen går alene i friminuttene (Eriksen & Lyng, 2015). Samtidig tenker jeg at slike tilbud kan medføre ubehagelige situasjoner for elever med innagerende vansker, da sosial interaksjon ofte er ekstra vanskelig for dem. Det kan derfor være nødvendig å vurdere om dette, for elever med innagerende vansker, heller blir

en arena hvor utenforskap og utrygghet forsterkes. En løsning kan være å innføre mer tilpassede aktiviteter eller gruppetilbud spesifikt for denne gruppen.

På bakgrunn av sosionomens mulige fleksibilitet, som drøftet tidligere, er det rimelig å anta at gruppetilbud er noe sosionomen både har tid og kompetanse til å gjennomføre. På Strinda videregående får det sosialfaglige personalet stor tillit fra ledelsen, og organiserer dagene sine i stor grad selv (Borg & Lyng, 2019). Med denne fleksibiliteten har sosionomen mulighet til å organisere og delta i gruppetilbud for elevene. Dessuten kan en aktiv deltakelse og tilstedeværelse fra sosionomens side bidra til å styrke relasjonen mellom elev og sosionom. Dette kan føre til at elevene føler seg tryggere og er mer villige til å ta kontakt dersom de ønsker å prate på senere tidspunkt.

Kvarme et al. (2017) hevder at sosial trening kan bidra til å dempe sosial angst hos barn og unge som er innadvendte. Å være passiv fører til utrygghet, som igjen forsterker passiviteten. Derfor kan en bygge opp strategier for å mestre slike settinger gradvis (Kvarme et al., 2017). Ved å sette inn gruppetilbud for enkelte elever kan de få mulighet til å trene på sosiale ferdigheter i en mindre gruppe hvor alle har omtrent samme utgangspunkt. Sosionomens relasjon- og kommunikasjonskompetanse kan brukes inn i arbeidet med å utvikle elevenes sosiale ferdigheter. Elevene kan også bygge relasjoner til hverandre, som styrker deres sosiale nettverk. Dette kan bidra til å øke ungdommens deltakelse og engasjement i sosiale aktiviteter. Dersom et slikt tiltak har en effekt på elevens sosiale relasjoner, kan det bidra til å styrke deres opplevelse av tilhørighet og trygghet på skolen. Dette kan potensielt redusere fravær og på lang sikt forebygge frafall.

Å danne egne grupper for enkelte elever kan på den andre siden oppleves stigmatiserende (Lund, 2004). Langøy et al. (2016) påpeker dette i forbindelse med å ta elever ut av ordinærklassen. Langøy et al. hevder at noen elever skjuler behovet for hjelp eller ekstra tilpasning for å unngå et mulig stigma. Derfor vil det være viktig å avklare med elevene hva som er deres ønsker og forventninger. Elevene må nok selv ha et ønske om å delta på tilbudene for at arbeidet skal ha effekt. Dersom dette ligger til grunn kan sosionomen med sin kompetanse innen relasjonsbygging og kunnskap om gruppeprosesser, ha ansvar for slike gruppetilbud. Dette kan være et bidrag til det frafallsforebyggende arbeidet på skolen.

### 4.2.3 Tverrfaglig samarbeid og koordinering

Karlsson og Krane (2016) påpeker at et godt tverrfaglig samarbeid er en forutsetning for å lykkes i frafallsarbeid. Olsen og Holmen (2018) trekker også frem viktigheten av samarbeid. Tverrfaglighet krever at profesjoner bruker sin kompetanse sammen. Noe av dette arbeidet skjer internt på skolen, og noe med eksterne samarbeidspartnere (Gjertsen et al., 2018). Gjertsen et al. (2018) viser i sin studie at sosionomen ofte er den som holder kontakten med eksterne aktører som skolen samarbeider med. En sosionom kjenner til andre etaters arbeidsområder og metoder (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011). I fraværssaker er det ofte behov for veiledning og samarbeid med støtteapparatet, og sårbare elever kan ha behov for støtte og behandling fra instanser utenfor skolen (Havik, 2023). Det kan tenkes at et godt samarbeid mellom skolen og øvrig støtteapparat vil gjøre at tiltakene blir mer tilpasset og koordinert, da partene lettere kan holde seg oppdaterte på elevens situasjon. Videre kan det å ha flere involvert og informert gjøre at utfordringene oppdages tidligere, slik at problemene ikke rekker å utvikle seg til å bli en risiko for frafall. Slik kan tverrfaglig samarbeid bidra til å forebygge frafall blant de utsatte elevene.

Olsen og Holmen (2018) finner, i likhet med Karlsson og Krane (2016), at oppmøtekoordinator er et tiltak som er benyttet i arbeid med å forebygge frafall. Koordinatoren skal ha et ansvar for å etablere et nettverk av relasjoner rundt elever som står i fare for å falle fra (Olsen & Holmen, 2018). Jeg tenker at det er viktig at en koordinator har kunnskap og kjennskap til de gjeldene aktørene og deres arbeid slik at alle ressurser blir utnyttet så godt som mulig. En bevissthet rundt hva den enkelte kan bidra med kan også forhindre misforståelser og sikre at alle aktørene jobber mot et felles mål. Slik sett kan sosionomen være godt egnet til denne rollen. På bakgrunn av sosionomens kjennskap til andre etater aktører, kan sosionomen fungere som et bindeledd mellom skolen og øvrige hjelpeapparat.

Gustavsson og Tømmerbakken (2011) erfarer at lærere kan ha godt nytte av samarbeid med sosionomen i sitt arbeid med elever, foresatte og tverrfaglig samarbeid. Et tett samarbeid mellom lærer og sosionom på skolen kan bidra til å forebygge frafall blant de utsatte elevene på den måten at de deler informasjon og utfyller hverandre (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011). Når en sosionom som arbeider ute i miljøet og en lærer som primært observerer elevene i klasserommet, møtes for å diskutere og drøfte erfaringer, er det tenkelig at begge kan oppnå en bedre og mer helhetlig forståelse av situasjonen. På denne måten kan sosionomens kunnskap

og tilstedeværelse bidra til å tidlig oppdage problemer, noe som igjen kan forebygge forverring av elevenes situasjon og redusere omfanget av fravær. Dette kan igjen forebygge et potensielt frafall.

#### **4.2.4 Skole- hjem samarbeid**

I tillegg til samarbeid med andre instanser og profesjoner, kan det være nødvendig med samarbeid mellom skole og hjem. Det er mulig at kontakten mellom skolen og foresatte er mindre i videregående enn på barne- og ungdomstrinnet ettersom ungdommene er eldre, og trolig mer løsrevet fra foreldrene sine. Borg og Lyng (2019) finner imidlertid i sin studie at miljøpersonale på videregående skole ser et stort behov for samtaler med foreldre, og at ungdommene fortsatt trenger de voksne hjemme. Hernes (2010) finner at økt involvering av foreldre har hatt god effekt på å redusere frafall i videregående skole.

Ulike faktorer i hjemmet kan ha sammenheng med skolefravær (Havik, 2023). Derfor kan en god relasjon med hjemmet gjøre at foreldrene lettere tar kontakt dersom det skjer endringer i hjemmet. Slik kan skolen holde seg oppdatert på elevens situasjon og få en bedre forståelse for faktorer som kan spille inn. Jeg tenker at sosionomens relasjons- og kommunikasjonskompetanse kan være viktig i samarbeid med hjemmet for å bygge en god og åpen relasjon til foreldre. Skole-hjem-samarbeid er et viktig forebyggende tiltak. Det er særlig viktig når det oppstår et økende fravær (Havik, 2023), og samarbeidet blir ofte mer utfordrende når eleven har vansker på skolen (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011). Når elevene går på videregående skole, har kanskje ikke foreldrene like god oversikt over når og om ungdommen deres møter opp på skolen. Det er derfor sannsynlig at det blir vanskeligere å oppdage problemer. Av den grunn mener jeg at det fortsatt er viktig å opprettholde kontakt med hjemmet, særlig blant elever med innagerende vansker og som har utviklet høyt fravær. Gjennom et slikt samarbeid kan foreldrene også få råd og veiledning fra skolen og støtteapparat.

«Det er fint å ha barnevernspedagoger og sosionomer til å holde kontakten med alle eksterne aktører som vi er nødt til å samarbeide med, også samarbeid mellom skole og hjem», uttrykker en informant i studien til Gjertsen et al. (2018). Informanten er en mellomleder som arbeider i nært samarbeid med de sosialfaglige ansatte. Studien tyder på at det å holde kontakten mellom skolen og hjemmet kan være en oppgave for sosionomen i skolen, og at dette også oppleves positivt for øvrige ansatte på skolen. På Strinda skole er sosionomer og andre sosialfaglige ansatte ofte med på samtaler med foreldre. De følger også opp elever som ikke møter på skolen

ved å for eksempel dra hjem til dem (Borg & Lyng, 2019). Slik sett kan sosionomen ha en viktig rolle i arbeidet med å forebygge frafall, gjennom samarbeid med elevenes foresatte.

#### **4.2.5 Trygge voksne**

Flere forfattere fremhever relasjonens betydning i arbeid med sårbare elever. Olsen og Holmen (2018) presenterer fem hovedtemaer som anses som viktige for å lykkes med frafallsarbeid, hvor det å etablere sterke og tillitsskapende relasjoner er et av dem. Tvedt og Bru (2023) finner også en sammenheng mellom emosjonell støtte og økte faglige prestasjoner blant elever som strever med ensomhet. Lund (2004) eksemplifiserer relasjonens betydning gjennom sine egne erfaringer. Forfatteren beskriver en situasjon hvor det ble utprøvd en rekke tiltak hos en elev som viste innagerende atferd. Det var gjennomført tiltak som blant annet gruppeterapi, atferdsmodifikasjon, medisiner og klassearbeid. Til tross for dette forble eleven «den tause» som ingen klarte å komme inn på. En nyansatt assistent, en ung kvinne uten høyere utdanning, utviklet en spesiell relasjon til denne eleven som resulterte i en forandring hos eleven som ingen andre hadde klart å oppnå (Lund, 2004). Eksemplet indikerer at gode og trygge relasjoner kan være avgjørende for å lykkes i arbeidet. Det synes å være spesielt viktig for elever med innagerende vansker for å oppleve skolehverdagen så trygg som mulig. Dette kan antakeligvis bidra til å forebygge fravær som potensielt kunne føre til frafall.

Mye av forskningen som omhandler relasjon i skolen fokuserer på relasjonen mellom elev og lærer. Samtidig vil jeg trekke frem hvordan sosionomens kunnskap og kompetanse kan være relevant og nyttig i arbeidet med sårbare elever. Som nevnt tidligere, er relasjonskompetanse en stor del av sosionomens kunnskapsgrunnlag. I sosialt arbeid har man hatt en lang tradisjon i å knytte arbeidsoppgavene tett opptil relasjonsbegrepet (Levin & Ellingsen, 2015). Måten sosionomen møter mennesket på er avgjørende for hvordan hjelpen blir utført, forstått og mottatt (FO, 2023), noe som også kommer frem av eksemplet over. Med utgangspunkt i innagerende elevers behov for trygge relasjoner, sammen med sosionomens kompetanse, ser det ut til at sosionomen på lik linje med læreren kan være denne trygge voksenpersonen for sårbare elever.

Jeg vil trekke frem Shulmans interaksjonsmodell som eksempel på et verktøy sosionomer kan bruke inn i møtet med elevene (Shulman, 2003). Interaksjonsmodellen er en av mange modeller



i sosialt arbeid, med en forståelse om at sosionomens ferdigheter bidrar til å skape en god relasjon mellom sosionom og bruker. Ferdigheter som fokusert lytting, å vise empati, å fange opp og vise forståelse for personens følelser og å stille gode spørsmål er eksempel kommunikasjons- og relasjonsferdigheter i Shulmans modell (Shulman, 2003). Disse ferdighetene kan være sentrale i arbeidet med sårbare elever, både for å bygge trygge relasjoner og inn i individuelle samtaler om viktige tema som ofte kan være vanskelig å snakke om. Ved å anvende ferdigheter i Shulmans interaksjonsmodell kan sosionomer potensielt utvikle støttende relasjoner til elevene. En kan da komme i posisjon til å identifisere risikofaktorer for frafall tidlig, og slik sette inn forebyggende tiltak. Dermed kan sosionomen spille en viktig rolle i elevenes muligheter til å fullføre videregående opplæring.



## 5.0 AVSLUTNING

I denne oppgaven har jeg sett på sosionomens rolle i skolen, og undersøkt hvordan sosionomen kan bidra til å forebygge frafall blant elever med psykososiale vansker i videregående skole. I forskningen er det mye fokus på karakterer som en årsak til frafall i videregående skole, men litteraturen viser også at andre faktorer som sosial angst, ensomhet, emosjonell sårbarhet og sosial isolasjon kan utgjøre en risiko for frafall.

Sosionomer har ingen klart definert rolle eller status i skolen. Jeg har sett på hvordan dette kan ha både negative og positive virkninger inn i frafallsarbeid. På den ene siden kan det skape et hierarki mellom ansatte i skolen. Dessuten kan det føre til svært varierende tilbud mellom skoler. På den andre siden kan manglende rettslig forankring gi en større fleksibilitet og frihet til å forme sin egen rolle ut fra hvilke behov som ligger til grunn. Sosionomen har bred kompetanse, både på individ- og systemnivå. En sosionom har særlig relasjons- og kommunikasjonskompetanse, kunnskap om grupper og psykososiale prosesser, kjenner til det øvrige hjelpeapparatet, og kan arbeide både med individer, grupper og familier. Denne kompetansen er nyttig inn i arbeid med sårbare elever som står i fare for å falle fra.

Jeg har sett på hvordan sosionomen kan bruke sin kunnskap inn i ulike tiltak for å forebygge frafall. Samarbeid, både med andre instanser og med foreldre, er sentralt i frafallsarbeid, og oppmøtekoordinator er et brukt tiltak. Sosionomen har kompetanse om andre tjenester, samt bred kunnskap om både individ og system, og kan ha rollen som koordinator. Videre kan sosionomen bruke sin relasjons- og kommunikasjonskompetanse i samarbeid mellom skole og hjem. Dessuten kan sosionomen fungere som et bindeledd mellom skole, hjem og andre instanser. Det har videre blitt drøftet hvordan sosiale relasjoner kan være med på å påvirke fravær og frafall i skolen, og dette er særlig relevant for elever med innagerende vansker. Manglende sosiale nettverk og dårlig skolemiljø kan være årsaker til frafall i videregående. En nettverkskartlegging kan bidra til å identifisere tiltak som styrker elevens sosiale nettverk. Med utgangspunkt i sosionomens helhetssyn og evne til å se mennesket i sine relasjoner, kan sosionomen utføre en kartlegging for å vurdere og iverksette passende tiltak. Tilpassende gruppetilbud kan være et slikt tiltak. Samtidig kan dette oppleves stigmatiserende, og eleven må selv ha et ønske om å delta. Sosionomen kan, på grunn av sin fleksibilitet og kompetanse om individer og grupper, ha et ekstra ansvar for disse tilbudene. Uansett tiltak, er tillitsfulle

relasjoner med voksne på skolen avgjørende for sårbare elever. Sosionomen kan på bakgrunn av sin kompetanse være denne trygge voksne og har kompetanse til å stå i vanskelige samtaler for elever som trenger det. Ferdighetene i Shulmans interaksjonsmodell kan være nyttige inn i dette arbeidet.

Sosionomen sitter altså med kunnskap og kompetanse som er nyttig i skolen, og kan både styrke og avlaste lærere i sitt arbeid. Gjennom de ulike tiltakene kan sosionomen bidra til en lettere og tryggere skolehverdag for elever med psykososiale vansker. Dette kan igjen påvirke elevens evne til å mestre skolehverdagen, og dermed bidra til at eleven fullfører videregående opplæring.

## 6.0 REFERANSELISTE

- Bakken, A. (2019). *Ungdata 2019: Nasjonale resultater* (NOVA rapport 9/19). Velferdsforskningsinstituttet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmloi/handle/20.500.12199/2252>
- Befring, E. & Uthus, M. (2019). Sosialt og emosjonelt sårbare barn og unge – utfordringer og muligheter. I E. Befring, K-A. B. Næss & R. Tangen (Red.), *Spesialpedagogikk* (s. 500-522). Cappelen Damm Akademisk.
- Befring, E. & Duesund, L. (2012). Relasjonsvansker: psykososial problematferd. I E. Befring & R. Tangen (Red.), *Spesialpedagogikk* (s. 448-469). Cappelen Damm Akademisk.
- Berg, B., Ellingsen, T. I., Levin, I., Kleppe, L. C. (2015). *Hva er sosialt arbeid?* I I.T Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L.C Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid – en grunnbok* (s. 19-35). Universitetsforlaget.
- Borg, E. & Lyng, S. T. (2019). *Sosialfaglig kompetanse i skolen*. Fellesorganisasjonen. [https://www.fo.no/getfile.php/1319574-1569406570/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Sosialfaglig%20kompetanse%20i%20skolen/til\\_net.pdf](https://www.fo.no/getfile.php/1319574-1569406570/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Sosialfaglig%20kompetanse%20i%20skolen/til_net.pdf)
- Bru, E. (2011). Emosjonelt sårbare og sosialt passive elever. I U. V. Midthassel, E. Bru, S.K. Ertesvåg & E. Roland (Red.), *Sosiale og emosjonelle vansker: Barnehagens og skolens møte med sårbare barn og unge* (s. 17-36). Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7.utg.). Gyldendal.
- Dæhlen, M. (2018). Sikrer gode karakterer fullføring? Videregående opplæring blant jenter med hjelp fra barnevernet. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 21(2), 86-102. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2018-02-01>
- Ellingsen, I. T. & Levin, I. (2015). Det sosiale i sosialt arbeid. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s. 47-64). Universitetsforlaget.

- Eriksen, I. M. & Lyng, S. T. (2015). *Skolers arbeid med elevers psykososiale miljø: Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker* (NOVA Rapport 14/2015). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/5092>
- Falch, T. & Nyhus, O. H. (2010). *Frafall i videregående opplæring og arbeidsmarkedstilknytning for unge voksne*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/frafall-fra-videregaende-opplaring-og-ar/id589824/>
- Falch, T. & Nyhus, O.H. (2011). Betydningen av fullført videregående opplæring for sysselsetting og inaktivitet blant unge voksne. *Søkelys på arbeidslivet*, 28(4), 285-301. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-7989-2011-04-01>
- Falch, T., Johannesen, A. B. & Strøm, B. (2010). *Kostnader av frafall i videregående opplæring*. Senter for økonomisk forskning. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/kostnader-av-frafall-i-videregaende-oppl/id589823/>
- FO. (2023). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. [Brosjyre] <https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>
- Fyrand, L. (2016). *Sosialt nettverk: Teori og praksis* (3.utg.). Universitetsforlaget.
- Gjertsen, P-Å., Hansen, M. B. V. & Juberg, A. (2018). Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 21(2), 163-179. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2018-02-05>
- Gustavsson, U. & Tømmerbakken, N. (2011). *Sosialfaglig arbeid i skolen: om samarbeidet mellom lærer og sosialarbeider*. Kommuneforlaget.
- Havik, T. (2023). *Skolefravær: Å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring* (2.utg.). Gyldendal.
- Havik, T. & Ingul, J.M. (2021). How to Understand School Refusal. *Frontiers in Education*, 6(715177), 1-11. <https://doi.org/10.3389/educ.2021.715177>

- Hernes, G. (2010). *Gull av gråstein: Tiltak for å redusere frafall i videregående opplæring* (Fafo-rapport 2010:03). Fafo. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/gull-av-grastein>
- Karlsson, B. & Krane, V. (2016). *Hvordan redusere frafall blant elever i videregående opplæring - En oppsummering av forskningsbaserte kunnskaper og praksiser* (SFPR-rapport 4). Senter for psykisk helse og rus. <http://hdl.handle.net/11250/2393391>
- Kvarme, L.G. (2017a). Løft-grupper for stille og tilbaketrukne elever. I L. G. Kvarme (Red.), *Sårbare skolebarn: Trivsel og helse for barn med psykososiale utfordringer* (s. 48-62). Fagbokforlaget.
- Kvarme, L.G. (2017b). Mobbing og forebygging av frafall i skolen. I L. G. Kvarme (Red.), *Sårbare skolebarn: Trivsel og helse for barn med psykososiale utfordringer* (s. 63-76). Fagbokforlaget.
- Kvarme, L.G., Flaten, K. & Thu, G. (2017). Stille barn. I L. G. Kvarme (Red.), *Sårbare skolebarn: Trivsel og helse for barn med psykososiale utfordringer* (s. 31-47). Fagbokforlaget.
- Langøy, E. E., Kvalsund, R. & Myklebust, J.O. (2016). Tilpasning til voksenlivet – samspillet mellom generelle lærevansker, psykososiale vansker og spesialpedagogiske hjelpetiltak. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 19(3), 221-240.  
<https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2016-03-02>
- Levin, I. & Ellingsen, I. T. (2015). Relasjoner i sosialt arbeid. I I.T Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L.C Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid – en grunnbok* (s. 112-124). Universitetsforlaget.
- Lund, I. (2004). *Hun sitter jo bare der! Om innagerende atferd hos barn og unge*. Fagbokforlaget.
- Meld. St.6 (2019-2020). *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/>

- Midthassel, U. V., Bru, E., Ertesvåg, S. & Roland, E. (2011). Sårbare barn i barnehage og skole. I U. V. Midthassel, E. Bru, S. K. Ertesvåg & E. Roland (Red.), *Sosiale og emosjonelle vansker: Barnehagens og skolens møte med sårbare barn og unge* (s. 11-16). Universitetsforlaget.
- Nissen, M. & Skærbæk, E. (2014). Hva er psykososialt arbeid? I E. Skærbæk & M. Nissen (Red.), *Psykososialt arbeid: Fortellinger, medvirkning og fellesskap* (s. 11-28). Gyldendal Akademisk.
- Nygren, P. (1996). *Utvikling og kvalitet i psykososialt arbeid*. Ad Notam Gyldendal.
- Olsen, M. I. & Holmen, L. (2018). Tett på: Frafall i skolen og psykisk helse. Fagbokforlaget.
- Opplæringslova. (2023). *Lov om grunnskoleopplæringa og den videregående opplæringa* (LOV-2023-06-09-30). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2023-06-09-30>
- Prop.57 L (2022-2023). *Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*. Kunnskapsdepartementet. <https://lovdata.no/pro/forarbeid/prop-57-1-202223>
- Shulman, L. (2003). *Kunsten å hjelpe: individer og familier*. Gyldendal.
- SSB. (2018, 25. april). *Karakterer og grunnskolefravær kan påvirke fraværet i videregående*. <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/karakterer-og-grunnskolefravaer-kan-pavirke-fravaeret-i-videregaende-2018-08>
- SSB. (2023, 12. juni). *Gjennomføring i videregående opplæring*. Hentet 2. april 2023 fra <https://www.ssb.no/utdanning/videregaende-utdanning/statistikk/gjennomforing-i-videregaende-opplaering>
- St.meld. nr.44 (2008-2009). *Utdanningslinja*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/8ccdb8d0af81437e95d2144649864169/no/pdfs/stm200820090044000dddpdfs.pdf>
- Tvedt, M. S. & Bru, E. (2023). Completion of upper secondary education: Predictions of the psychosocial learning environment and academic achievement. *Learning and Instruction*, 88(101824). <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2023.101824>



